

Proměna postavení farských hospodyní v polovině 20. století s přihlédnutím k situaci na Plzeňsku

Karel ŘEHÁČEK

Motto:

„Jestlipak víte, který svatý je
zobrazován se svou hospodyní?
- No přece svatý Jiří - se saní!“

Abstract: The status of parish housekeepers underwent a turbulent development during the 20th century. From a simple servant, completely dependent on the clergy, she became a full-fledged employee of the parish, an associate of a priest, a parish sister. The emancipation process has also had a positive impact on her material and social security. In addition to the positives, however, this development also brought numerous negatives.

Key words: parish housekeepers; Roman Catholic church; 20th century; region of Plzeň

I. Úvod

Fary představovaly ve městech i na vesnicích tradiční centra duchovního života celého širokého okolí. Nejednalo se ovšem pouze o záležitosti ryze duchovní: faráři měli díky vlastnímu kostelnímu majetku či vlivu na světské patrony i reálnou možnost usměrňovat rovněž hospodářské a sociální poměry jednotlivých farníků.^{1]} I z tohoto hlediska měla pro celou farnost osobnost duchovního poměrně značný význam a snad ještě powdstatnější bylo i jeho bezprostřední okolí, jež ho obklopovalo. Významná role na farářích náležela vždy farským hospodyním, které se staraly o domácnosti duchovních a které je dokázaly v mnoha praktických věcech poměrně výrazně ovlivňovat. Proto byly farské hospodyně odjakživa v centru zájmu církevní i laické veřejnosti, byť v obou případech z poněkud odlišných důvodů.

Věfící, a zejména sami kněží, jejich přítomnost obvykle oceňovali a papež Pavel VI. povýšil dokonce v roce 1977 práci hospodyní na pastorační službu, tedy na samostatné povolání. V projevu farským hospodyním ze 17. dubna 1977 mj. prohlásil: „*Vy jste svůj život velkoryse obětovaly službě*

[1] Blíže ke vztahům mezi farnostmi a jejich patrony Karel ŘEHÁČEK, *Velkostatky a patronátní právo v Československu (1918–1950)*, in: *Archivy, člověk a krajina. Proměny krajiny a životního prostředí v archivních dokumentech*, Praha 2016, s. 87–105.

kněžím a spolu i farním společenstvím, která jim jsou svěřena. Tato vaše spolupráce na pastoračním působení kněze je velmi cenná. Je to vaše zásluha, že životní podmínky kněží jsou lidštvější, že mohou více času věnovat svému vlastnímu – kněžskému povolání. Buďte hrdé na tuto svou práci, která je vskutku církevní službou a vyžaduje od vás mnoho obětavosti, laskavosti a diskrétnosti. Za to vám patří vděčnost a úcta všech.“²⁾ O rok později jim za tuto službu udělil apoštolské požehnání. Tímto směrem se pak jejich vnímání ubíralo i v pozdějších dobách, především v době pontifikátu Jana Pavla II., kdy farské hospodyně už neměly být vnímány jako soukromé zaměstnankyně kněze, ale jako jeho spolupracovnice, tedy farní sestry.

Laická veřejnost sledovala farské hospodyně z poněkud odlišných důvodů a tento zájem se odrážel většinou v nejrůznějších parodiích, karikaturách či anekdotách. Snad každý Čech zná kupř. Werichovu *Lakomou Barku*. Již nekarikovaný obraz farských hospodyní se objevuje i v dalších beletristických dílech, např. v Jiráskově románu *U nás*. Skutečné postavení farských hospodyní však zaznamenali i sami duchovní-beletristé, především chodský patriot Jindřich Šimon Baar. Ten měl jako kněz s farskými hospodyněmi bohaté zkušenosti, které včlenil do své bohaté prozaické tvorby.³⁾ Zejména v povídce *Farská panička* popisuje celý široký rejstřík žen v okolí naivního faráře, který se stal důvěřivou obětí jejich intrik: vypočítavou hospodyní, která se po smrti farářovy matky stala jeho hospodyní, a farářovu hamižnou švagrovou, jež se snažila uplatňovat svoje zištné nároky. V povídce *Žebračka* zase vystupuje v roli hospodyně Rozálie Chorá, které se jako sirotka ujala matka faráře a která o něj po její smrti pečovala. Když pak zemřel, chtěla vstoupit do kláštera, ale vzhledem k jejímu věku už to nebylo možné, a tak žila za trošku ušetřených peněz a posléze zemřela v bídě. I takové byly reálné osudy farských hospodyní a popisované případy nebyly nijak výjimečné.

Historiografie, a navíc historiografie regionální, se však jejich osudům doposud prakticky nevěnovala. Historikové církevních dějin se zabývali jinými, pro vývoj církve důležitějšími problémy. Všednodennost farské domácnosti je naopak tématem okrajovým, navíc k jejímu výzkumu neexistuje ani dostatek relevantních pramenů. Pokud se nějaké významné přece jen objevily, jednalo se hlavně o memoáry pojící se s určitým významným duchovním, jak tomu bylo třeba v případě papeže Pia XII.⁴⁾ Problémy osobního života duchovních,

2) Ladislav SIMAJCHL, *Živá fara – srdce živé farnosti. Jak ženy pomáhají k oživení fary na centrum farnosti*, dostupné na www.fatym.com [cit. dne 23. 3. 2020], kap. 3. Mons. Ladislav Simajchl (1922–2010) byl duchovním (vysvěcen 1948) a spisovatelem, působil v Kloboukách u Brna, Brně-Králově Poli, Panských Dubenkách, Fryšavě pod Žákovou horou. Pro své názory byl pronásledován Státní bezpečností (StB).

3) Alena FOJTÍKOVÁ, *Kněžské osudy v prózách Jindřicha Šimona Baara*, diplomová práce Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2007.

4) Příkladem budiž třeba vzpomínky řeholnice Pascaliny Lehnertové, klíčové spolupracovnice

obzvláště v regionu s převažující římskokatolickou církevní orientací, byly (a možná jsou i dosud) navíc i víceméně tabuizované, hodně související třeba s církevním celibátem a s požadavky na hlubší reformy církve, které čas od času v diskusích duchovních i v této oblasti zaznívaly a zaznívají.

To však neznamená, že studium otázek spojených s farskou domácností nemůže být přínosné a zajímavé, což dokazuje i předložený článek. Ten se na základě pramenů úřední proveniencie pokusil zmapovat sociální postavení farských hospodyní v přelomovém období let 1949–1950, kdy byly církve v Československu vystaveny v konfrontaci s komunistickým režimem velmi těžké zkoušky. Režim se snažil „podchytit“ v proticírkevním boji nejbližší spolupracovnice duchovních, jejich hospodyně. A činil tak velmi prozíravě, navenek ve snaze zabezpečit jim důstojné sociální zaopatření, což bylo pro mnohé z nich velmi lákavé. K tomu však bylo především zapotřebí získat množství údajů o aktuálním stavu farností a jejich zaměstnanců. Právě z těchto informací, které se porůznu zachovaly, vychází následující sonda.

Na základě archivního výzkumu písemností uložených v centrálních (Národní archiv, Archiv bezpečnostních složek), regionálních (Státní oblastní archiv v Plzni) i okresních archivech (Státní okresní archiv Klatovy) se tak podařilo sestavit přehled o existenci a sociálním zabezpečení farských hospodyní na Plzeňsku počátkem 50. let minulého století. Jedná se o archiválie úředního charakteru, především o písemnosti vzniklé z činnosti státní správy na úseku církví, tj. Státního úřadu pro věci církevní v Praze a krajských a okresních církevních tajemníků, působících v rámci krajských a okresních národních výborů. Opominuty nemohly být ani prameny vzniklé z činnosti bezpečnostních složek, které církevní život rovněž pečlivě monitorovaly, a bez zajímavosti nejsou ani vzpomínky jedné z novodobých farských pomocnic, Marie Idlbekové z Domažlic, která byla ochotná se o ně podělit. To v konfrontaci s využitelnými odbornými pracemi a za pomoci základních metod historické práce (především kritického rozboru pramenů a jejich interpretace, ale také biografické a prosopografické metody či metody vzorku) umožnilo vytvoření následující mikrosondy, která mapuje postavení farských hospodyní na Plzeňsku po roce 1948 a jejíž závěry jsou snadno zobecnitelné i na další regiony tehdejšího Československa.

II. Právní postavení farských hospodyní a jejich zaopatření do roku 1949

Před rokem 1949 nebylo právní postavení farských hospodyní nijak upraveno a odměna za jejich práci byla zcela v režii duchovních, kteří potřebné náklady hradili z osobního či kostelního jmění. V mnoha případech se jednalo o rodinné

papeže Pia XII., které vyšly čtvrt století po jeho smrti. Srovnej Pascalina LEHNERT, *Ich durfte ihm dienen. Erinnerungen an Papst Pius XII.*, Würzburg 1983.

příslušníky duchovních (matky či sestry), kteří tvořili s farářem jednu domácí obvykle až do jeho či jejich smrti. Pojištění pro případ stáří si hospodyně hradily fakultativně, ale nejednalo se o běžnou záležitost, spíše o výjimky, přestože snahy o komplexní řešení tohoto problému byly patrné zejména v meziválečném období.⁵⁾ Zůstalo však jen u omezených, víceméně izolovaných projektů, jakým byl např. Penzijní fond pro hospodyně kněží olomoucké diecéze, který vznikl na popud olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana, jenž tak realizoval myšlenky přerovského duchovního Ferdinanda Chýlka, vůdčí osobnosti katolického hnutí na střední Moravě. Nejprve vznikla v roce 1924 v Přerově Kněžská nemocenská pokladna, později právě zmíněný fond pro farské hospodyně a nadace pro zestárlé zaměstnance olomouckého arcibiskupství.⁶⁾ Účelem fondu bylo „*poskytovat hospodyním kněží nadleřšovaci důchod invalidní a starobní, odbytné a pozůstalým po nich pohřebné*“.⁷⁾ Přestože byl tento fond otevřený i farským hospodyním jiných diecézí, zůstávala drtivá většina hospodyní nepojištěná. Po smrti faráře tak skončily často zcela bez prostředků a byly odkázány na pomoc církevní komunity. Mnohdy se také snažily získat část farářova majetku, dílem oprávněně (např. prostřednictvím sepsané závěti), někdy se ovšem vedly spory (dokonce i soudní) na základě jejich fiktivních nároků.

Příkladem za všechny budiž ostře sledovaný a výborně zdokumentovaný případ dlouholeté hospodyně plzeňského arciděkana z let 1908–1918 Jana Černého Albíny Rosamové. Tu měl po jeho smrti 22. června 1918 podle závěti z 8. ledna 1909 doživotně zaopatřit jeho bratr Antonín, tehdy setník 20. pluku zemské obrany v haličské Stanislavi a univerzální dědic arciděkanova majetku.⁸⁾ Jinak měla podle závěti Rosamová získat za své tehdy již triadvacetileté služby 1000 korun v hotovosti. Navíc měl arciděkan Černý se svým bratrem domluveno, že Rosamová bude s manželi Černými bydlet až do své smrti a vést jim domácnost. Na živobytí jí podle dodatku k závěti z roku 1911 určil roční důchod ve výši 400 korun z výnosu z akcií uložených u banky.⁹⁾ Tato částka však byla v roce 1918, kdy měna v průběhu války ztratila většinu své původní

5) Petr HLAVAČKA, *Kněžská nemocenská pokladna v Československu (1924–1948)*, rigorózní práce Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2019, s. 61.

6) Helena ŘIHÁKOVÁ, *Unitas, všeobecné, záloženské, hospodářské, obchodní a pojišťovací sdružení, z. s. s r. o. Olomouc 1924–1958*, inventář Státního oblastního archivu v Opavě, Opava 1969, s. 3.

7) Zemský archiv Opava (ZAO), Unitas, všeobecné, záloženské, hospodářské, obchodní a pojišťovací sdružení, z. s. s r. o. Olomouc (Unitas Olomouc), karton 9, inv. č. 28, dopis Penzijního fondu Jednotnému národnímu výboru v Olomouci ze 4. 4. 1951.

8) A. Černý se narodil 10. 4. 1865 v Rabí, 14. 7. 1896 se oženil s Annou, rozenou Pytlíkovou, a 12. 11. 1919 v Plzni zemřel.

9) Archiv města Plzně (AMP), Arciděkaný úřad (AÚ) Plzeň, inv. č. 32309, sign. 33 a 2, Antonín Havelka, Mé životní vzpomínky a paměti 1904–1945, s. 106.

předválečné hodnoty, velmi malá a nestačila ani na měsíční zaopatření, nicméně nová závěť už kvůli nedostatku času nebyla pořízena.

Po smrti Černého se však jeho bratr Antonín, tehdy již podplukovník, snažil z této povinnosti vyvázat, načež mu Rosamová pohrozila žalobou. Nový plzeňský arciděkan Antonín Havelka jí však zakázal žalobu podávat a nechal si ji na faře až do její smrti 26. ledna 1931.^{10]} Společně s Havelkovou sestřenicí Anežkou Voráčkovou, jejíž muž padl za války a kterou si vzal rovněž na faru, se velmi dobře snášely a Rosamová byla podle svědectví Havelky „*spolehlivou a poctivou hospodyní*“.^{11]} Ve svých pamětech o závěru jejího života napsal: „*Tím, že jsem si ji ponechal za hospodyní, udělal jsem dobrý skutek, poněvadž jinak byla by z ní ubohá žebračka, a sám jsem také vyzískal věrnou služebnici svou i pánů kaplanů. (...) Když jsem četl Baarovu povídku Žebračka, představil jsem si jasně, jak smutný osud by měla Rosamová na stará léta, kdybych se jí byl neujal. Takto aspoň byla svěmu okolí užitečná, netrpěla bídou a hladem, a svá poslední léta prožila v klidu a spokojenosti.*“^{12]}

Peněz za své věrné služby arciděkanu Černému se však Rosamová nakonec dočkala: dne 19. února 1921 se dostavila k plzeňskému notáři JUDr. Janu Gregorovi, který projednával Černého pozůstalost, a do protokolu udala: „*Pan arciděkan platil mi nepatrnou činži, resp. mzdu, a odkázal mi 1000 Kč, které jsem též od dědice jeho, bratra Antonína Černého, obdržela, než vzhledem k tomu, že jsem jemu po 34 roků věrně sloužila, žádám za své služby dalších 40 000 Kč.*“^{13]} Požádala o zapsání své pohledávky do stavu dluhů, jenže její žádost ležela dlouho bez povšimnutí, než se celé záležitosti ujal plzeňský advokát JUDr. Jožka Huněk. V její prospěch svědčil i arciděkan Havelka, který mj. vypověděl: „*Táž sloužila již rodičům zesnulého pana arciděkana a jeho bratra, kteréžto rodiče dochovala ke smrti, jakožto i jeho tetu, a samotnému sloužila poctivě a svědomitě. Podepsaný sám jest svědkem těchto poctivých služeb prokazovaných, hlavně v době vleklé nemoci zvěčnělého, která trvala*

10] AMP, Městský úřad Plzeň, magistrátní registratura (1880–1942), dopis A. Havelky MÚ v Plzni z 27. 1. 1933. A. Rosamová byla po smrti převezena do rodné Útviny a pohřbena na filiální hřbitově v Přílezech do hrobu svých rodičů. Blíže k A. Havelkovi K. ŘEHÁČEK, *Sluncem a stínem. Plzeňský arciděkan Antonín Havelka*, *Minulostí Západočeského kraje* 48, 2013, s. 137–161; týž, *Perzekuce plzeňských duchovních – případy kněží Havelky a Limpoucha*, in: Markéta Doležalová (ed.), *Církev za totality – lidé a místa. Sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla*, Praha 2016, s. 303–312.

11] AMP, AÚ Plzeň, inv. č. 32309, sign. 33 a 2, Antonín Havelka, *Mé životní vzpomínky a paměti 1904–1945*, s. 218. Blíže k Havelkovým pamětím Karel ŘEHÁČEK, *Pamětní kniha arciděkanské osady v Plzni aneb Havelkovy letopisné memoáry*, *Středočeský sborník historický* 41, 2015, s. 209–218.

12] AMP, AÚ Plzeň, inv. č. 32309, sign. 33 a 2, Antonín Havelka, *Mé životní vzpomínky a paměti 1904–1945*, s. 218.

13] Státní okresní archiv (SOkA) Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, Okresní soud (OS) Plzeň-město, A II 597/18, zápis z jednání z 19. 2. 1921.

půl roku. Sebevětším obnosem peněžním nedá se tato vysilující práce zaplatiti. Z důvodů spravedlnosti jest oprávněný požadavek, aby ze zanechaného dědictví bylo o Albínu Rosamovou až do smrti postaráno. Jest to s největší částí také její zásluha, pakli tak značné dědictví zbylo.“^{14]} K otázce dědictví pak Havelka ještě poznamenal: „Z peněz a také ze všeho ostatního majetku zvěčnělého neztratilo se naprosto ničeho, jak v takových případech se stává, ale dědicům zvěčnělého dostalo se úplně nezkráceného jmění tak, jak bylo za života jeho. Tedy ani Albína Rosamová neponechala si ničeho ani od peněz, ani od prádla, šatstva apod.“^{15]} Dědické řízení bylo uzavřeno až 15. června 1923 a Rosamová nakonec na základě soudního smíru ze 4. dubna téhož roku souhlasila s vyplacením částky ve výši 10 000 Kč jako „úplaty za ošetřování pana arciděkana v jeho nemoci“.^{16]} „Kletba peněz – a hlavně těch, které zbývají po kněžích,“ těmito slovy vcelku trefně okomentoval arciděkan Havelka celý případ ve svých pamětech.^{17]}

III. Změna situace po roce 1949

Po roce 1949 se situace zásadně změnila tím, že financování církví a náboženských společností převzal stát. Podle zákona č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, který nabyl účinnosti 1. listopadu 1949, poskytoval po splnění zákonných podmínek osobní požitky duchovním z církví a náboženských společností (§ 1) a sociální dávky duchovním a jejich rodinným příslušníkům (§ 6). Kromě toho jim hradil řádné věcné náklady spojené s výkonem bohoslužeb a jiných náboženských úkonů i s církevní administrativou (§ 8, odst. 1).

Podle § 15 vládního nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem (toto ustanovení bylo obdobné i pro církve ostatní), měli tedy i rodinní příslušníci duchovních nárok na penzijní zabezpečení podle předpisů platných pro státní zaměstnance. To však bylo prakticky využitelné jen v případě církví nekatolických, v případě římskokatolických duchovních bylo toto ustanovení víceméně nerealizovatelné. Římskokatoličtí duchovní však oprávněně poukazovali na tuto nerovnost a na skutečnost, že svým hospodním musí platit nejen plat, ale také příspěvek na národní pojištění. A hledaly se různé argumenty pro to, jak tento problém vyřešit. Precedens

14] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, OS Plzeň-město, A II 597/18, svědectví A. Havelky z 18. 2. 1921.

15] Tamtéž.

16] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, OS Plzeň-město, A II 597/18, vyhotovení smíru č. j. Cg III 212/22 ze 4. 4. 1923.

17] AMP, AÚ Plzeň, inv. č. 32309, sign. 33 a 2, Antonín Havelka, Mé životní vzpomínky a paměti 1904–1945, s. 218.

se nabízel např. v případě poválečného odsunu duchovních německé národnosti z Československa, kdy byla na základě výnosu ministerstva vnitra tzv. farská domácnost (tj. farář a všechny osoby sdílející jeho domácnost) pokládána za jednu rodinu, tedy jednu odsuvnou jednotku, která nebyla při odsunu rozdělována.^{18]}

Po diskusích se však nakonec stát přiklonil k jinému řešení a využil § 22 zmíněného vládního nařízení, podle něhož měl hradit řádné věcné náklady a náklady na obstarávání prací osobami, které nejsou duchovními. Řádnými náklady byly podle § 24 odst. 1 nařízení myšleny náklady každoročně se opakující, tedy zejména náklady na běžné udržovací opravy budov a vnitřního zařízení. Z farských hospodyní tedy formálně učinil uklízečky, případně žehlírky a převzal péči o jejich hmotné zabezpečení.

Nejdůležitějším úkolem, který bylo v této souvislosti nutné vyřešit, bylo jejich začlenění do systému národního pojištění. Před rokem 1950 byla sice část hospodyní svými duchovními pojištěna, ovšem na minimální částky. Důvodem byla skutečnost, že pojistnou částku ve výši 23,8 % platu, kterou hradil zaměstnavatel a zaměstnanec, musel celou platit duchovní. Podle Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) tak bylo v roce 1950 z celkového počtu 1535 farských hospodyní v českých zemích pojištěno pouze 1002 z nich, a to ještě jenom na plat ve výši 500 až 2000 Kčs, 223 hospodyní pobíralo starobní důchod a 310 jich nebylo pojištěno vůbec.^{19]} Podle SÚC byla tato situace zcela neuspokojivá a aktivity státu v této oblasti vzbudily „*u všech duchovních značný zájem a radostný ohlas*“, jak konstatoval ministr Zdeněk Fierlinger, který byl pověřen řízením SÚC.^{20]} A dále dodal, že spravedlivé vyřešení této otázky by mělo v řadách katolického duchovenstva značný význam.

Úpravě předcházela podrobný průzkum situace, kdy okresní církevní tajemníci hlásili SÚC veškerá potřebná data ze svých obvodů. Na základě analýzy bylo SÚC rozhodnuto o povinnosti duchovních přihlásit farské hospodyně do systému národního pojištění. Tím měla být podle státu odstraněna „*jedna z velkých sociálních křivd páchaných starým řádem*“ a hospodyním bylo umožněno, aby „*také ony mohly žít a pracovat bez stálých obav ze stáří*“.^{21]} Fierlingerův náměstek Jaroslav Havelka v dopise z 16. října 1950 toto opatření odůvodnil slovy:

18] SOKA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, Okresní národní výbor (ONV) Kraslice, karton N 199, sign. VIII/8, dopis zmocněnce arcibiskupského ordinariátu Pražského v Ostrově Okresní správní komisi v Kraslicích z 1. 2. 1946; Státní oblastní archiv (SOA) v Plzni, Krajský soud Cheb, karton 280, sign. Tk 846/46, dopis Ministerstva vnitra v Praze zmocněnci arcibiskupského ordinariátu Pražského v Ostrově z 23. 1. 1946.

19] Národní archiv (NA) Praha, Státní úřad pro věci církevní (SÚC) Praha, karton 6, inv. č. 59, dopis Z. Fierlingera, s. d.

20] NA Praha, SÚC Praha, karton 6, inv. č. 59, dopis Z. Fierlingera, s. d.

21] NA Praha, Zemský úřad (ZÚ) Praha, odbor církevní, karton 97, inv. č. 7, dopis SÚC v Praze z 16. 10. 1950.

„Po desetiletí se mnoho hovořilo o obtížném postavení farských hospodyň, které po celoživotní práci neměly nárok na jakékoliv zabezpečení ve stáří a často s obavami očekávaly, co s nimi bude, až duchovní odejde do pense nebo umře. Mnohdy se stávalo, že zestárlé farské hospodyně opuštěny a bez prostředků žily v nejtěžší bídě a propadaly zoufalství. Předchozí režimy a vlády, které nezajistily existenci kněží, neměly zájem ani o osud a obtíže farských hospodyň. Teprve naše lidově demokratická republika provádí nyní zabezpečení farských hospodynek ve stáří.“^{22]}

Duchovní správci tedy museli farské hospodyně přihlásit do systému národního pojištění s platností od 1. října 1950 na částku nejméně 2000 Kčs měsíčně, ať to bylo v penězích nebo naturáliích. Pojistné bylo hrazeno paušální částkou, která byla k tíži věcných výdajů farních úřadů vydávána za úklid farských místností. V českých zemích byl minimální příspěvek stanoven na 476 Kčs měsíčně, což představovalo jak 14,9 % podíl zaměstnavatele, tak i 8,9 % zaměstnance. Za období od října do prosince 1950 farní úřady tyto peníze obdržely přímo od SÚC, od ledna 1951 již hradily pojistné samy z rozpočtu na věčné výdaje. Jelikož se však v souhrnu jednalo o poměrně velkou částku (v českých zemích činily roční náklady zhruba 9210000 Kčs),^{23]} přemýšlel SÚC, jak by se dalo ušetřit. Vzhledem k tomu, že farské hospodyně obvykle neměly rodinné příslušníky, nemusely se brát do úvahy dávky v mateřství ani náklady na včleňování do práce a mohlo se zvažovat i snížení nemocenského pojištění, byl nakonec výsledkem kompromis ve výši pouhých 16 % platu, tj. zhruba 320 Kčs na hospodyně měsíčně. Tím se roční náklady v českých zemích daly snížit na 5894400 Kčs.^{24]}

S převzetím péče o farské hospodyně státem skončil i smysl soukromého pojištění. Tato skutečnost vedla i k likvidaci zmíněného Penzijního fondu pro hospodyně kněží olomoucké diecéze. Již v roce 1951 se jeho zástupci rozhodli z toho důvodu, že „byla provedena všeobecná úprava sociálního pojištění farních hospodyň, čímž spolek pozbývá své existenční oprávněnost“,^{25]} fond zrušit, k čemuž formálně došlo o rok později, kdy byl na základě rozhodnutí valné hromady začleněn do České katolické charity v Praze.^{26]}

22] NA Praha, ZÚ Praha, odbor církevní, karton 97, inv. č. 7, dopis SÚC v Praze z 16. 10. 1950.

23] NA Praha, SÚC Praha, karton 6, inv. č. 59, dopis Z. Fierlingera, s. d.

24] Tamtéž.

25] ZAO, Unitas Olomouc, karton 9, inv. č. 28, dopis Pojišťovacího fondu pro hospodyně... Ústřední národní pojišťovně v Praze z 30. 5. 1951.

26] ZAO, Unitas Olomouc, karton 9, inv. č. 28, dopis Penzijního fondu Státnímu úřadu důchodového zabezpečení v Praze ze 4. 4. 1952.

IV. Farské hospodyně na Plzeňsku v roce 1950

Stejně jako v celém státě, předcházely nové úpravě sociálního zabezpečení hospodyní i v Plzeňském kraji důkladný průzkum, při němž bylo okresními církevními tajemníky zjišťováno, jakým způsobem jsou jednotlivé fary obsazeny a jak si duchovní zajišťují svoje zázemí na farech. Výsledky průzkumu ze 14 správních okresů tehdejšího Plzeňského kraje^{27]} poskytují mimořádně zajímavá socioekonomická data a z jejich interpretace plyne hned několik podstatných závěrů.

V první řadě průzkum odpovídá na otázku obsazenosti far hospodyněmi. Z výsledků vyplývá, že na některých farech hospodyně nepůsobily vůbec. To bylo způsobeno např. tím, že z far odešli duchovní. Tato situace nastala třeba v Neurazech na Blovicu, kde byl tamní farář František Hlavín internován v Želivi a jeho dosavadní hospodyně Růžena Hlavínová se odstěhovala mimo okres.^{28]} Další podobný případ nastal kupř. v Nýrsku na Klatovsku, kde byl zdejší farář Antonín Chramosta zajištěn a odsouzen, jeho hospodyně Anna Goliášová zůstala na faře bez jakékoliv podpory a administrátor Pavel Kutný z Vimperka, který tam byl přidělen, si hospodyně nepřál, jelikož se stravoval v klášteře.^{29]} V některých případech žili duchovní na farech bez hospodyní záměrně. Tak tomu bylo třeba v Hřešihlavech na Rokycansku, kde farář Jan Koudelka neměl stálou hospodyně, s úklidem mu pomáhala tamní rodina Jelínkových, kterým naopak on vypomáhal v zemědělství a chodil k nim na stravu. Na děkanství v Přešticích rovněž hospodyně nebyla, neboť bývalá hospodyně Pavlína Peřurová se po odchodu děkana Antonína Chlebečka přestěhovala do Mnichova Hradiště a nový administrátor František Uhlíř se stravoval v místním hostinci.^{30]}

V obsazenosti far farskými hospodyněmi se projevovaly velké regionální rozdíly. V některých okresech byla obsazenost vysoká, tak tomu bylo třeba v obvodu Jednotného národního výboru v Plzni, kde nebyly ve 14 farních obvodech obsazeny pozice farských hospodyní pouze ve čtyřech případech (Šťáhlavy, Ledce, Malesice a Štěnovice) a na faře v Druztové žily dokonce hospodyně dvě, či v obvodu Okresního národního výboru (ONV) v Klatovech, kde připadalo na 17 duchovních 14 hospodyní, takže pouze tři farnosti takto obsazené nebyly.^{31]} Naopak na Tachovsku působily hospodyně pouze na

27] Blatná, Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Plasy, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

28] SOA v Plzni, Západočeský krajský národní výbor (ZKNV) Plzeň, ref. I, karton 6, sign. 370, dopis ONV v Blovicích Krajskému národnímu výboru (KNV) v Plzni z 3. 11. 1950.

29] SOA v Plzni, ZKNV Plzeň, ref. I, karton 6, sign. 370, dopis ONV v Klatovech KNV v Plzni z 22. 5. 1953.

30] Tamtéž, dopis ONV v Přešticích KNV v Plzni z 19. 5. 1950.

31] SOKA Klatovy, ONV Klatovy, okresní církevní tajemník (OCT), dopis ONV v Klatovech

děkanském úřadě v Tachově a v řeckokatolickém farním úřadě v Lesné, ostatní duchovní hospodyně neměli.^{32]}

Z hlášení okresních církevních tajemníků se podařilo sestavit seznam, v němž se nachází 103 farských hospodyní působících na římskokatolických farnostech a jedna farská hospodyně působící na řeckokatolické faře (viz příloha k tomuto článku). Z tohoto statistického souboru vyplynulo několik důležitých socioekonomických dat.

První se týká věkové struktury hospodyní, jejich společenského statusu a délky jejich působení na farech: v roce 1950 činil jejich průměrný věk necelých 52 let (nejmladší byla osmnáctiletá Anna Vajdišová z Města Touškova na Plzeňsku, nejstarší dvaadvadesátiletá Marie Heraldová z Dolní Lukavice na Přešticku). V drtivé většině případů (87, tj. 84 %) se jednalo o neprovdané ženy, pouze v 17 případech šlo o vdovy (11), vdané (4) či rozvedené (2) hospodyně. Většina hospodyní sloužila na „svých“ farech již dlouho před rokem 1949, již zmíněná Heraldová prakticky celý svůj život (na faře žila od osmi let), šestašedesátiletá Marie Margoldová z Dnešic na Přešticku např. 40 let, třiadesátiletá Ludmila Patočková z Klatov 39 let a pětasedmdesátiletá Anna Hynová z Dolan na Přešticku 36 let.

Další významná zjištěná data se týkají jejich hmotného zabezpečení. Ze sledovaného vzorku plyne, že svobodné ženy v produktivním věku byly odkázány na zaopatření ze strany duchovního, dostávaly od něj kromě ubytování a stravy i mzdu (často spojenou třeba i s výkonem práce kostelnice) či s duchovním sdílely tzv. společnou pokladnu (v několika případech se jednalo o jejich blízké či vzdálenější příbuzné), 14 hospodyní pobíralo nějakou podobu důchodu (sociální, invalidní, vdovský), některé měly vlastní příjem z jiného zaměstnání (Marie Slavíčková z Chanovic na Horažďovicku pracovala např. jako učitelka). Část hospodyní však kromě ubytování a stravy žádnou peněžitou odměnu nedostávala a žila např. z výběrů ze svých vázaných vkladů v peněžních ústavech. Mzda, kterou hospodyně pobíraly, se poměrně výrazně lišila: třiadvacetiletá Božena Býčková z Hvožďan na Blatensku dostávala kupř. pouze 500 Kčs, kdežto její vrstevnice Růžena Nyklová z Potvorova na Plasku 1600 Kčs a Anastázie Břicháčková z Litic na Plzeňsku dokonce 1795 Kčs měsíčně. Někjakou formu peněžitě odměny dostávalo od svých duchovních 55 hospodyní (54 %), její průměrná výše činila 1045 Kčs. Někde fungovaly i další modely spolupráce. Hospodyně Marie Stanislavová ze Strašic na Rokycansku byla vdovou a na faře pomáhala bezplatně, farář jí však za to pomáhal živit její tři děti.^{33]} Hospodyní Barboře Kaderové ze Stupna na Rokycansku pomáhala sestra

KNV v Plzni z 19. 1. 1952.

32] SOA v Plzni, ZKNV Plzeň, ref. I, karton 6, sign. 370, dopis ONV v Tachově KNV v Plzni z 22. 5. 1950.

33] Tamtéž, dopis ONV v Rokycanech KNV v Plzni z 23. 5. 1950.

faráře Jana Brzobohatého, od něhož dostávala navíc na přilepenou 300–400 Kčs měsíčně a farář jí hradil rovněž výdaje na domácnost.^{34]}

Finanční zaopatření farských hospodyní však nebylo největším problémem, který bylo zapotřebí řešit. Mnohem palčivějším tématem byla otázka jejich zaopatření pro případ nemoci, invalidity, stáří či úmrtí faráře. Pouze malá část z nich byla pojištěna např. u Zemského pojišťovacího fondu v Praze či u Penzijního fondu pro hospodyně kněží olomoucké arcidiecéze. Hospodyně Růžena Novotná z Vrčeně na Nepomucku pracovala u vikáře Václava Klaboucha jen za byt a stravu, kromě toho hrála na varhany, za což dostávala 700 Kčs měsíčně. Pojištěna byla u Zemského pojišťovacího fondu v Praze. Jako pomocnice v domácnosti byla na téže faře zaměstnána také sestra výše jmenovaná Ludmila, rovněž svobodná, jen za byt a stravu, pojištěna byla od roku 1948 u národní pojišťovny. Ludmila Novotná však oficiálně nebyla hospodyní, ale uklízečkou a Klabouch za ni sám platil pojistné.^{35]}

Drtivá většina hospodyní však vůbec nijak pojištěna nebyla. Hospodyně Anna Filipová působící na děkanství v Tachově byla kupř. od 1. června 1942 pojištěna jen nemocensky, jiné pojištění si neplatila, nepobírala žádný důchod a nebyla zajištěna ve stáří či v případě invalidity.^{36]} Hospodyně na řeckokatolické faře v Lesné na Tachovsku Zuzana Hrehovčiková nedostávala žádný plat, žila jako družka faráře a měla jedno dítě. Nemocensky hlášena nebyla, nic nepobírala a nebyla nijak zajištěna.^{37]}

V. Důsledky a následky

Stát se tedy o elementární sociální zaopatření všech farských hospodyní v roce 1950 postaral, ale co za to požadoval? Z již citovaného dopisu ministra Fierlingera to plynulo zcela jasně: hodlal zlepšení sociálního postavení hospodyní využít ve svůj prospěch a chystal se je „zapojit do *budovatelského úsilí*“ a „*organisačně podchytit*“, nejlépe prostřednictvím Rady žen či Revolučního odborového hnutí. To však nebylo všechno. Navíc chtěl jejich prostřednictvím působit „*k ovlivňování duchovních ve smyslu kladném k lidově demokratickému režimu*“.^{38]} Vznikaly tak seznamy „pokrokových“ hospodyní, na Blatensku to byly Albína Mrázová (nar. 1887), Marie Cibulková (nar. 1886), Božena Kasová (nar. 1927) a Věra Pechmanová (nar. 1929), hlavně poslední dvě, které byly mladé, a tudíž z pohledu státu perspektivní.

34] Tamtéž.

35] Tamtéž, dopis ONV v Blovicích KNV v Plzni z 23. 5. 1950.

36] Tamtéž, dopis ONV v Tachově KNV v Plzni z 23. 5. 1950.

37] Tamtéž.

38] NA Praha, SÚC Praha, kart. 6, inv. č. 59, dopis Z. Fierlingera, s. d.

Byly hospodyně, které se, nevědomky i záměrně, zmanipulovat daly. Příkladem budiž farská hospodyně Marie Kupková z Janovic na Klatovsku, která údajně nalezla závěť svého duchovního Václava Vorla ze 14. července 1952. Věrohodnost opisu této závěti je sice mizivá, přesto ji stát využil k proticírkevní provokaci. V závěti totiž mj. stojí: „*Tělo mé budiž v nejbližším krematoriu nejjednodušším způsobem bez hudby a zpěvu zpopelněno. O dni a hodině kremace mého těla nebudiž vůbec nikomu předem podávána zpráva. Popel mého těla nebudiž nikomu vůbec vydán a budiž rozsypan někde venku, není-li to snad přípustno, budiž uložen do jednoduché urny a ta někde uložena, ale nebudiž nikomu vydávána. Mše, modlitby a podobné komedie a blábolení za spásu své duše si co nejrozhodněji zakazují. Nahrál jsem se těch komedií v životě sám dost.*“^{39]} Závěrem ustanovil, že výlohy spojené s jeho kremací uhradí hospodyně Kupková.

Byly však i případy hospodyní, které naopak pomáhaly svým duchovním v odbojové protikomunistické činnosti. Příkladem ze stejné doby budiž Kateřina Spálenková,^{40]} která od svých osmnácti let působila jako kuchařka na farách, kde sloužil její bratranec Antonín Jarolímek, v letech 1918–1929 v Albrechticích u Sušice, pak až do roku 1947 v Bělčicích na Blatensku, v letech 1947–1950 v Českých Budějovicích a od roku 1950 v Třeboni. V červenci 1952 byla zatčena a obviněna z protistátní činnosti proto, že rozšiřovala pastýřské listy a byla spojkou mezi Jarolínkem a českobudějovickým biskupem Josefem Hlouchem. V následném procesu pak byla 19. září 1953 Krajským soudem v Českých Budějovicích odsouzena na 3,5 roku odnětí svobody.^{41]}

Duchovní se někdy podřizovali hospodyním až příliš, takže ty na ně získávaly velký vliv, který využívaly k rozmanitým účelům, a závislost především starších duchovních na jejich hospodyních byla značná. Zejména v pozdějším období, kdy byla Státní bezpečnost (StB) v proticírkevních akcích poměrně aktivní, začali být mnozí duchovní opatrní. Na některých farách se dokonce propojení hospodyní s StB předpokládalo: páter Jiří Bernard Špaček byl kupř. poslán do „obávané“ farnosti u sv. Kříže v Prostějově, kde byla údajně farská hospodyně v kontaktu s StB.^{42]}

Mladší duchovní proto zvažovali, zda je za těchto okolností vůbec na svých farách potřebují. Někteří je odmítali zcela a vykonávali veškeré práce včetně úklidu fary a kostela sami. To byl kupř. případ čelákovického děkana Richarda Scheucha, který byl podle hlášení StB, jež s ním měla v plánu navázat

39] AMP, Národní výbor města Plzně, I. ref., všeobecné vnitřní věci, církevní oddělení, karton NV 137, dopis závěti V. Vorla ze 14. 7. 1952.

40] K. Spálenková se narodila 20. 7. 1893 v Arnoštovicích na Voticku, u Jarolímka sloužila 25 let.

41] Archiv bezpečnostních složek (ABS), Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy, V/ČB, sign. V-786 ČB, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 19. 9. 1953.

42] Drahomíra VENKRBCOVÁ, *Duchovní klima v městě Olomouci po roce 1990*, diplomová práce Cyrilometodějské teologické fakulty v Olomouci, Olomouc 2014, s. 38.

spolupráci, natolik opatrný, že žil samotářským způsobem života a podle hlášení StB „žádnoú ženu z farnosti nijak nevyužíval“.^{43]}

Častěji se ovšem stávalo, že duchovní žili sice sami, ale na domácí práce, které nezvládali, si „najímali“ externistky, které na faru jen docházely. To byl i případ domažlického děkana Emila Soukupa a jeho „hospodyně“ Marie Idlbekové. Ta pocházela z Nepomuka, kde vychodila obecnou a měšťanskou školu, od třinácti let pobývala dva roky na výchově v klášteře Kongregace školských sester de Notre Dame v Horažďovicích, poté absolvovala dva roky zdravotní školy v Domažlicích a studia zakončila maturitou v roce 1952. Po maturitě působila na Krajské hygienické stanici v Plzni, kde se seznámila se svým manželem, s nímž odešla do Klatov, kde prožila celý pracovní život. Po smrti manžela a odchodu do důchodu se v roce 1989 přestěhovala do Domažlic, aby tam pomáhala s domácností své dceři.

Když v roce 1993 přišel do Domažlic z Českého Krumlova E. Soukup, hledal nejprve pomocníci na úklid kostela. Později potřeboval i kuchařku, takže M. Idlbeková začala na faru docházet, nakupovala, vařila a uklízela. Nejprve jen pro faráře, poté i pro jáhny nebo praktikanty, nakonec pro celé vikariátní konference. Vše dělala zcela zdarma, Soukup jí pouze dával peníze na nákupy a nežádal vůbec žádné vyúčtování. Tak tomu bylo až do roku 2001, kdy odešel do Plzně a do Domažlic místo něj přišel farář polské národnosti, který vařit uměl. Od té doby již M. Idlbeková na faře pouze uklízela. Prádlo si domažličtí duchovní obvykle prali sami, na žehlení a drobné krejčovské práce docházely na faru další „tety“.^{44]}

VI. Závěr

V Domažlicích, okresním městě, byla takováto kooperace zcela bezproblémová, ale v malých obcích mohla rychle vyústit v úplnou izolaci duchovního, kdy se fara stala jakousi vězeňskou samotkou. Již citovaný Ladislav Simajchl o tom napsal: „*Kolik je takových far – vězeňských samotek? Kdo se zajímá o to, jak tam kněz žije? Stále se nařiká na nedostatek kněží. Je nutné, aby těch pár, co jsou, žilo nezdřavě, aby si prali spodky a zašivali košile? Je nutné, aby plýtvali svůj čas na práce nekněžské, na to, co by lépe a hravě zvládla šikovná žena?*“^{45]} Zároveň však v pátrání po odpovědi, jak by se situace mohla řešit, jednoznačný recept nenabízí. Ve své úvaze dospívá k následujícímu závěru: „*Hospodyně může být leda důchodkyně, která má vlastní důchod. Takových odvážných*

43] ABS, Ministerstvo vnitra, č. svazku 42841, hlášení Krajské správy Státní bezpečnosti v Praze Inspekci náčelníka Správy SNB hlavního města Prahy z 16. 12. 1987.

44] Rozhovor autora s M. Idlbekovou v Domově pro seniory v Domažlicích dne 24. 3. 2019, záznam v archivu autora.

45] <http://www.fatym.com/taf/knihy/zivafara.htm> [cit. dne 23. 3. 2020].

osamělých důchodkyň při síle je pramálo, které by si na stará kolena troufily pustit do nové práce s pracovní dobou od úsvitu do noci.^{46]}

Přestože je v současné moderní společnosti díky technickým vymoženostem a sociálním sítím o hmotné zabezpečení i společenskou interakci římskokatolických duchovních postaráno nesrovnatelně lépe než v minulosti, mnohým z nich tato situace nevyhovuje. Nikoliv jen kvůli nevypraným košilím nebo studené večeři. I nadále proto hledají možnosti oboustranně výhodného a smysluplného soužití s osobou, s níž by sdíleli každodenní radosti a starosti a která by patřila do jejich nejbližšího okruhu. Nakolik jsou tyto představy realizovatelné a jak moc k nim přispěje právě probíhající hospodářská emancipace římskokatolické církve a možnosti z ní plynoucí, bude ale jasné až v budoucnosti.

Change of the position of the parish housekeepers in the middle of the 20th century, taking into account the situation in the region of Plzeň

Summary

The position of parish housekeepers changed significantly during the 20th century. Especially in its first half, parish housekeepers were more likely to be maids, dependent on parish priests in all respects and receiving almost no financial reward for their work. In their old age, they were completely unsecured, lived in poverty and were dependent on the mercy of their neighbours. Only a tiny part of them were socially insured and capable of independent existence. In the pursuit of material security, many of them manifested more evil characteristics such as greed or extreme austerity, and their desire for property often led to litigation after the death of the priests. After 1949, all parish housewives were treated as parish staff, entitled to regular salaries and, above all, to social insurance. However, material security and social security, welcomed and necessary in terms of their emancipation, also meant a considerable degree of independence from the clergy, which in some cases resulted in the loss of their previous loyalty to them. This was very skillfully used by the Communist regime in an anti-church struggle, and the so-called progressive housekeepers found themselves in the sphere of interest of the communist ideological organs or state security forces with the aim of controlling events on parishes or directly influencing the work of Roman catholic clergy. They defended themselves against these efforts by avoiding any stable contacts and preferring only occasional parishioners' help instead of housewives living on the parishes. In this way, however, they found themselves in social isolation, which also did not benefit them, and which harmed the life of the whole parish.

46] Tamtéž.

Příloha:

Soupis farských hospodyní v Plzeňském kraji v roce 1950

Jméno	Nar.	Stav	Fara	Okres
Kasová Božena	1927	S	Sedlice	Blatná
Pechmanová Věra	1929	S	Zaboří	Blatná
Romová Julie	1902	S	Bělčice	Blatná
Kroftová Ludmila	1901	S	Čermívsko	Blatná
Cibulková Marie	1886	S	Drahenice	Blatná
Průšová Josefa	1891	S	Starý Rožmitál	Blatná
Býčková Božena	1907	S	Hvozdňany	Blatná
Mrázová Albína	1887	S	Bubovice	Blatná
Podhradská Rozálie	1887	V	Březnice	Blatná
Mikušková Kateřina	1886	VD	Blatná	Blatná
Němcová Amálie	1889	V	Kasejovice	Blatná
Kulhánková Josefa	1903	S	Blovice	Blovice
Tomková Marie	1935	S	Nepomuk	Blovice
Karasová Albína	1893	S	Čížkov	Blovice
Ulrichová Marie	1887	S	Nové Mitrovce	Blovice
Novotná Růžena	1897	S	Vrčeň	Blovice
Váchová Anna	1915	S	Domažlice	Domažlice
Malečková Antonie	1906	S	Loučim	Domažlice
Křesťanová Helena	1911	S	Stanětice	Domažlice
Michálková Oktavia	1877	S	Dlažov	Domažlice
Matesová Anna	1893	S	Kdyně	Domažlice
Šterberová Johanna	1910	S	Milavče	Domažlice
Ludvíková Apolena	1906	S	Klenčí	Domažlice
Waningerová Terezie	1890	S	Všeruby	Domažlice
Chloubová Josefa	1895	S	Mrákov	Domažlice
Slavíčková Marie	1894	S	Chanovice	Horažďovice
Bauerová Amálie	1912	S	Kotouň	Horažďovice
Saláková Anna	1902	S	Těchonice	Horažďovice
Vladařová Štěpánka	1902	S	Kvášňovice	Horažďovice
Tlašková Anna	1903	S	Zavlekov	Horažďovice
Součková-Gesslová Marie	1908	V	Poběžovice	Horšovský Týn
Kroiherová Jana	1922	S	Bělá n. Radbuzou	Horšovský Týn
Kašparová Anežka	1904	S	Lštění	Horšovský Týn
Žížková Terezie	1888	S	Horšovský Týn	Horšovský Týn
Thonabauerová Kateřina	1918	S	Semněvice	Horšovský Týn
Kubínová-Kuthová Štěpánka	1925	V	Železná Ruda	Klatovy
Kohoutová Kateřina	1878	VD	Týnec	Klatovy
Hynová Anna	1875	S	Dolany	Klatovy

Cvačková Božena	1907	S	Němčice	Klatovy
Šeborová Anna	1891	S	Zdebořice	Klatovy
Daňková Blažena	1902	S	Běšiny	Klatovy
Sklenářová Kateřina	1895	S	Strážov	Klatovy
Patočková Ludmila	1887	S	Klatovy	Klatovy
Ouřadová Barbora	1891	S	Poleň	Klatovy
Albrechtová Marie	1886	S	Bezděkov	Klatovy
Zahrádková Anna	1916	S	Čachrov	Klatovy
Kupková Marie	1892	S	Janovice	Klatovy
Tabarová Anna	1889	S	Kydliny	Klatovy
Kotábová Josefa	1891	S	Chudenice	Klatovy
Nyková Růžena	1905	S	Potvorov	Plasy
Dvořáková Marie	1912	S	Liblín	Plasy
Trnovcová Marie	1892	S	Dolní Bělá	Plasy
Maixnerová Božena	1897	S	Manětín	Plasy
Rauvolfová Anna	1887	VD	Obora	Plasy
Šmídlová Terezie	1889	VD	Nečtiny	Plasy
Černá Marie	1898	S	Plzeň-AÚ	Plzeň
Melková Marie	1884	S	Vejprnice	Plzeň
Jílková Julie	1893	S	Dýšina	Plzeň
Reslová Klára	1882	S	Starý Plzenec	Plzeň
Břicháčková Anastázie	1897	S	Litice	Plzeň
Spěšná Julie	1901	S	Prusiny	Plzeň
Vaničková Františka	1889	S	Planá nade Mží	Plzeň
Škardová Barbora	1887	S	Druztová	Plzeň
Škardová Eliška	1887	S	Druztová	Plzeň
Vajdišová Anna	1932	S	Město Touškov	Plzeň
Balíková Josef	1904	R	Chválenice	Plzeň
Vedralová Anežka	1896	S	Kbel	Přeštice
Hrabová Anežka	1889	S	Měčín	Přeštice
Valentová Marie	1907	S	Dolní Nezdice	Přeštice
Popelková Anna	1895	S	Švihov	Přeštice
Tomanová Marie	1896	S	Vřeskovice	Přeštice
Simonová Anna	1879	S	Dobřany	Přeštice
Margoltová Marie	1884	S	Dnešice	Přeštice
Heralová Marie	1858	S	Dolní Lukavice	Přeštice
Marie Benešová	1894	S	Mýto	Rokycany
Anna Šupíková	1883	S	Zbiroh	Rokycany
Anna Havlíková	1918	S	Mešno	Rokycany
Františka Jakešová	1897	S	Újezd Sv. Kříže	Rokycany
Marie Stanislavová	1912	VD	Strašice	Rokycany
Božena Kolerová	1902	VD	Radnice	Rokycany
Barbora Kaderová	1882	S	Stupno	Rokycany
Humpálová Marie	1899	S	Merklín	Stod

Krieglsteinová Anna	1912	R	Sekyřany	Stod
Kotábová Barbora	1894	S	Koloveč	Stod
Nováčková Jaroslava	1920	VD	Stod	Stod
Kostková Božena	1880	VD	Staňkov	Stod
Lorencová Anna	1884	S	Staňkov	Stod
Wilingerová Alžběta	1892	S	Blatnice	Stod
Šimandlová Emilie	1898	VD	Stříbro	Stříbro
Barešová Blažena	1911	S	Pernarec	Stříbro
Luňáčková Jirina	1899	S	Svojšín	Stříbro
Hradecká Emilie	1899	VD	Domaslav	Stříbro
Havránková Františka	1907	S	Hlavňovice	Sušice
Janečková Antonie	1902	S	Velhartice	Sušice
Koželuhová Marie	1919	S	Kolinec	Sušice
Schimmerengelová Lea	1904	S	Strašín	Sušice
Pražáková Marie	1900	S	Sušice	Sušice
Staňková Marie	1900	S	Zbynice	Sušice
Trkalová Františka	1889	S	Nezamyslice	Sušice
Nimrichtrová Anna	1914	VD	Žihobce	Sušice
Procházková Božena	1885	S	Hory Matky Boží	Sušice
Jelínková Marie	1884	S	Budětice	Sušice
Filipová Anna	1906	S	Tachov	Tachov
Zuzana Hrehovčíková	1925	S	Lesná	Tachov

Legenda:

S = svobodná, V = vdaná, R = rozvedená, VD = vdova

